(א)בימי רבי נשנית משנה זו שבקו כולא עלמא מתניתין ואזלו בתר גמרא הדר דרש להו ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן הגמרא מאי דרוש כדדריש רבי יהודה ברבי אלעאי מאי דכתיב 1הגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים (ג)ששגגות נעשות להם כזדונות ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות והיינו דתנן(ד) ר' יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון דרש ר' יהודה בר' אלעאי מאי דכתיב 2שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים [אמרו] אחיכם אלו בעלי מקרא שנאיכם אלו בעלי משנה מנדיכם (ה)אלו עמי הארץ שמא תאמר פסק סברם ובטל סיכוים ת"ל ונראה בשמחתכם שמא תאמר ישראל יבושו תלמוד לומר והם יבושו עובדי כוכבים יבושו וישראל ישמחו:

הדרן עלך אלו מציאות

המפקיד (ד)אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו שילם ולא רצה לישבע (א)שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא (ב)נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם (ג)למי שהפקדון אצלו (ד)נשבע ולא רצה לשלם נמצא הגנב משלם תשלומי כפל טבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה למי משלם לבעל הפקדון: **גמ'** למה ליה למתני בהמה ולמה ליה למתני כלים צריכי דאי תנא בהמה הוה אמינא בהמה הוא דמקני ליה כפילא משום דנפיש טירחה לעיולה ולאפוקה אבל כלים דלא נפיש טירחייהו אימא לא מקני ליה כפילא ואי תנא כלים הוה אמינא כלים הוא דקמקני ליה כפילא משום דלא נפיש כפלייהו אבל בהמה דכי טבח ומכר משלם תשלומי ד' וה' אימא לא מקני ליה כפילא צריכא מתקיף לה רמי בר חמא והא (ה)אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו (ו)לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתו אבל הכא

מי

אחיכם אלו בעלי מקרא. שאינם יודעים דינים והוראות כי אם על פי בעלי גמרא שונאיכם אלו בעלי משנה שסבורים לידע כמו בעלי גמרא ואינם יודעים בירור הדבר מנדיכם אלו ע"ה שסונאים ת"ח ושמא תאמר אבד סברן ת"ל ונראה בשמחתכם ישראל ישמחו ועובדי כוכבים יבושו:

הדרן עלך אלו מציאות

המפקיד. אית דלא גרסי או שאבדו משום דבאבידה ליכא כפל ויש ליישב שכך טוען הנפקד ואחר כך נמצא הגנב אי נמי אנו יודעים שנגנבו מתוך ביתו אך אין אנו יודעים אם פשע או שאבדו שאנו יודעין שנאבד ממנו אך לא ידעינן אם על ידי גניבה או על ידי דבר אחר:

נגנבו. ה"ה אם אמר פשעתי שהכפל שלו כדאמר בגמרא מגו דאי בעי פטר נפשיה בגניבה אלא אורחא דמילתא נקט נגנבו שהוא רגילות לטעון דבר שהוא פטור אע"פ שהוא רוצה לשלם וריב"ן פי' דמתני' נמי ה"פ דהנפקד אומר שנגנבו בפשיעה ולא רצה לישבע היינו ולא רצה לישבע לשקר: **כגון פירות דקל דעבידי דאתו.** וא"ת והכא אפילו אי עבידי דאתו היאך יקנה הכפל במעות ששילם והלא מעות אין קונות אלא למיקם עליה במי שפרע ועוד מאי קפריך בסמוך מי יימר דמיגנבא והא כשילם ככל גנבה והו"ל מי יימר דנגנבה פירוש שכבר נגנבה שמא נאבדה ויש לומר דהמקשה סבר דבשעת משיכה הקנה לו הפרה לקנות הכפל כשיבא ואע"ג דבפרק מי שמת (ב"ב דף קמז:) אמרי' דבדקל לפירות אפילו רבנן מודו דקני היינו משום דעבידי דאתו אבל הכא דלא עבידי דאתא אפילו לר' מאיר לא קני וקשה דבפ' השולח (גיטין מב: ושם) מיבעיא לן בעבד שמכרו רבו לקנס דדילמא אפילו לר' מאיר לא יועיל משום דלא עבידא דאתי דמנגח או דילמא אפילו לרבנן יועיל משום דהא קאי עבדא והוי כדקל לפירותיו והכא פשיטא ליה דלא מהני פרה לכפילא ואפילו לר"מ וי"ל דשאני התם שכיח טפי מהכא אי נמי הכא פריך אם תימצי לומר בעבד שמכרו רבו לקנס דלא מהני לר"מ ומשני נעשה כאומר לו לכשתגנב ותשלמני הרי פרתי קנויה לך מעכשיו שגוף הפרה מכר לו דהשתא הכפל שלו ממילא(ט):

דלמא

בימי רבי נשנית משנה זו. הא דקתני גמרא אין לך מדה גדולה מזו לפי (ה)שמשרבו תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו שלשה דורות רבו מחלוקות בתורה ונעשית כשתי תורות(ו) מתוך עול שעבוד מלכיות וגזירות שהיו גוזרין עליהן ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי החולקים עד ימיו של רבי שנתן הקב"ה לו חן בעיני אנטונינוס מלך רומי כדאמרינן בע"ז (דף י:) ונחו מלכה ושלא וקבץ כל תלמידי ארץ ישראל ועד ימיו לא היו מסכתות סדורות אלא כל תלמיד ששמע דבר מפי גדול הימנו גרסה ונתן סימנים הלכה פלונית ופלונית שמעתי משם פלוני וכשנתקבצו אמר כל אחד מה ששמע ונתנו לב לברר טעמי המחלוקת דברי מי ראוין לקיים וסידרו המסכתות דברי נזיקין לבדם ודברי יבמות לבדם ודברי קדשים לבדם וסתם נמי במשנה דברי יחידים שראה רבי את דבריהם ושנאן סתם כדי לקבוע הלכה כמותם לפיכך אמרו בגמרא אין לך מדה גדולה מזו שיתנו לב לטעמי המשנה: **שבקו כולי עלמא מתני'.** מלחזור על גרסת משנתם: **ואזלו בתר גמרא.** לחשוב בסברא: **הדר דרש להו הוי רץ למשנה.** לפי סברא פן ישתכחו המשניות ויחליפו שמות החכמים ובמקום חיוב יאמרו פטור ובמקום אסור יאמרו מותר: **מאי דרוש.** מתחילה כשדרש שגמרא גדול: **לעמי פשעם.** עמי דהיינו ת"ח את חטאתם אני קורא פשע שהיה להם לתת לב בטעמי משנתם שיבררו להם על העיקר ולא יורו הלכה מתוך משנה שאינה עיקר: **ולבית יעקב.** שאר העם: **חטאתם.** אפילו פשע שלהם אני קורא חטאת: **הוי זהיר בתלמוד.** בגמרא שהיא תירוץ [טעמי] המשניות או אם תשמע דבר משנה מרבך הוזהר לשאול טעמיו ומי שנאה: **ששגגת תלמוד.** אם שגית בהוראה בשגגת תלמודך שלא ידעת טעם המשנה ונתת בה טעם אחר ומתוך כך דמית לה דין או הוראה שבאה לידך ולמדת הימנה שלא כדת שאין הטעם כמו שהיית סבור שאילו ידעת טעם המשנה לא דמית לה מעשה הבא לידך: **עולה זדון.** ענוש אתה עליה כמזיד שזדון הוא בידך שלא שאלת טעם מרבך: **אלו ת"ח.** ששימשו חכמים הרבה ללמדם טעמי משנתם זה בזו וזה בזו שאין הכל נקיאין בשוין: **שנאיכם אלו בעלי משנה.** שסונאין בעלי גמרא לפי שבעלי גמרא אומרים על בעלי משנה שהן מבלי עולם כדאמרינן במסכת סוטה (דף כב.) התנאים מבלי עולם שמורים הלכה מתוך משנתם: **מנדיכם אלו ע"ה.** שת"ח שנואין ומתועבין להן כנדה: **שמא תאמר אבד סברם.** של אלו שהרי כתיב למען שמי יכבד ה'(י) דמשמע שהם אומרים אבל אין הדבר כן: **ת"ל ונראה בשמחתכם.** ולא נאמר ונראה בשמחתכם כך אמר הנביא אני ואחיכם שונאיכם ומנדיכם כולנו נראה בשמחתכם: **והם יבושו.** אותם שהם עובדי כוכבים שאינם ממנו ואין נקראין על שם ישראל הם יבושו וישראל ישמחו:

הדרן עלך אלו מציאות

המפקיד. ולא רצה לישבע. שבועת שומרים שלא פשע בה ושלא שלח בה יד שהיה יכול ליפטר בשבועה זו שהרי אמרו כו': **למי שהפקדון אצלו.** דכיון דשילם קנה כל תשלומיה. ובגמרא(יא) מפרש טעמא: **גמ' דמקני ליה כפילא.** הבעלים מקנין לשומר כפל העתיד להשתלם כדאמר לקמן שבשעה שמסרה לו לשמור על מנת כן מסרה שאם תגנב וירצה וישלם יהא כפל שלו: **אימר לא מקנה ליה כפילא.** לא מסרה לו מתחילה על מנת כן: **דלא נפיש כפלייהו.** שאין באין לידי ארבעה וחמשה שאינה נוהגת אלא בשור ושה בלבד: **מתקיף לה רמי כו'.** א! אמתניתין קא מתמה: **והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.** והיאך הקנו לו בעלים כפל זה שעדיין לא נתחייב בו גנב: **ואפילו לר' מאיר דאמר.** בפ"ג דקדושין (דף סג.) הרי את מקודשת לי על מנת שאתגייר איכא למיגמר מינה מוכר פירות דקל לחבירו עד שלא באו לעולם דאפליגו בה רב הונא ורב נחמן לקמן באיזהו נשך (דף סו:): **דעבידי דאתו** גרסינן:

מי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות שכירות הל' ג סמג עשין פט טור ש"ע ח"מ סי' רצא סעיף א:

ב ב ג ד מיי' פ"א מהל' שאלה ופקדון הלכה א סמג עשין פח טור ח"מ סי' רצה:

ג ה מיי' פכ"ב מהלכות מכירה הלכה א סמג עשין פב טור ש"ע ח"מ סי' רט סעיף ד:

מוסף רש"י

הוי זהיר בתלמוד. לפלפל ולחקור דקדוקיו, ששגגת תלמוד עולה זדון. שמתוך שאין מדקדקין בגמוד ומורין הוראה שלא כדין נעשה מזיד, לפי שתלמידי חכמים השגגות נעשה להם מזידות, נ"א שאם נכשלת בה אפילו בשוגג תשובה כמזיד שהיה לך לדקדק ולשמוע על בוריה (אבות פ"ד מי"ב).

הדרן עלך אלו מציאות שהרי אמרו שומר חנם נשבע ויוצא. ויכול היה ליפטר בשבועה (ב"ק קח.).

רבינו חננאל

קבלה והן הלויות במשניות החיצונות וכשהוא מתעסק במשנה צריך לעיין באותן הברייתות כולן ופתרוני החכמים יש לו בזה שכר מצוה. אבל המתעסק בתלמוד ומורה ומבאר המצות כתקנן ומגיד הלכה למעשה אין לך מדה גדולה מזו כי בתלמוד פתרון התורה והמשנה והמצוה שהן בקבלה הלכה למשה מסיני. ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד פי' הוי רץ למשנה שהיא מדה ונוטלין עליה שכר והשוגג אינו נדון בה כמזיד אבל המתעסק בתלמוד אפי' השגגות חשובות עליו כזדונות שהיה לו לדקדק על עצמו שלא יכשל אפי' בשגגה לפי שמדקדקין עליו אפי' כחוט השערה שנאמר וסביביו נשערה מאד מלמד שהקב"ה מדקדק עם סביביו אפי' כחוט השערה ומי יכול להשמר כל זה וכבר פירשנוהו הוי זהיר בתלמוד ששגגת התלמוד עולה זדון הוי זהיר אתה המתעסק בתלמוד ששגגתו עולה לך זדון וכו' יהודה בר' אלעי דדריש הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות וכו'. אמר עולא תלמידי חכמים שבבבל עומדין זה מלפני זה וקורעין זה על זה וכו'. פי' כיון שנושאין זה עם זה בהלכה לומדין זה מזה טעמי' הרבה כרבו הוא חשוב כל אחד לחבירו לפיכך עומדין זה מפני זה וקורעין זה על זה אבל לענין השבת אבידה אינו מניח של אביו ומחזיר לרבו אלא אם הוא רבו מובהק, רב חסדא הוא תלמיד רב הונא דגרסי' בעירובין בתחלת פרק הדר עם הנכרי בחצר. אמר רב יוסף ביעתא בכותחא בעאי מרב חסדא בשני רב הונא ולא פשט לי. פי' מפני שיש בכותח כמכא דחלבא הוצרך לשאול אם הוא מותר שיאכל ביצת שחוטה בכותח אי לא כלומר ביצת שחוטה כבשר היא וכיון שיש בכותח חלב נמצא כאילו אוכל בשר בחלב ואסור או לא ואע"ג דדבר ברור הוא דתניא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב אפי' הכי זה שהוא

מסורת הש"ס

א) [עיין תוספות בבא קמא לד: ד"ה בימי וכו'], ב) [דוגמתו סנהדרין קג:], ג) אבות פרק ד משנה יג, ד) ב"ק קח., ה) יבמות צג. קדושין סג: גיטין יג: מב: ב"ב עט: קמ: קלא. קמח: קנו., ו) [סוטה מז: סנהדרין פח:], ז) [ישעיה סו], ח) [לקמן לד.], ט) [ועי' תוספות ב"ב עט: ד"ה לימור],

תורה אור השלם

1 קְרָא בְגָרוֹן אַל תַּחְשֹׂךְ כַּשּׁוֹפָר הָרֵם קוֹלֶךָ וְהַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטֹּאתָם: ישעיהו נח א

2 שִׁמְעוּ דְּבַר יְיָ הַחֲרֵדִים אֶל דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שֹׂנְאֵיכֶם מְנַדֵּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְיָ וְנִרְאֶה בְשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יֵבֹשׁוּ: ישעיהו סו ה

גליון הש"ס

גמ' אלו עמי הארץ. עי' סוטה דף כב ע"א תוס' ד"ה רבי שמואל: רש"י ד"ה בימי וכו' שמשרבו תלמידי. ועיין חגיגה דף טז ע"א תוספות ד"ה יוסי:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] ברש"י ד"ה מתקיף לה רמי. נ"ב עיין הליכות עולם דף ז' ע"ב ודף ח' ע"א ובדברי בעל יבין שמועה שם יעוש"ה ז' ע"ב בד"ה ה"ע ומליגו מתקיף וכו':

רבינו חננאל (המשך)

דבר קל לא רצה להורות בפני רב הונא רבו. בעא מיניה רב חסדא מרב הונא תלמיד וצריך לו רבו מהו כלומר תלמיד חריף שרבו נהנה ממנו ומשאילות התלמיד ומחקריו מוסיף הרב חכמה כדאמר (בסנהדרין פח:) הרבה למדתי מרבותי ומחברי יותר מהם ומתלמידי יותר מכולם תלמיד כגון זה אצל רבו יניח אבידת אביו ויחזיר או לא וחשב רב הונא בדעתו כי רב (הונא) [חסדא] על עצמו שאל וכי הוא כענין תלמיד שצריך לו רבו וכעס והשיבו חסדא חסדא לא צריכנא לך ולא לחידודך ולא לפלפולך אנת צריך לקבל ממני עד מלאת לך לפני מ' שנה. שבמלאת מ' שנה עומד התלמיד על דעת רבו כדכתיב ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר וגו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו': איקפדו להדדי ולא עול לגבי [הדדי]. רב הונא יתיב ארבעין תעניתא דחשדיה לרב חסדא. רב חסדא יתיב ארבעין תעניתא משום דחליש דעתיה דרב הונא. דרש ר' יהודה בר' אלעי שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים וכו':

הדרן עלך אלו מציאות

המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים נגנבו או שאבדו שילם ולא רצה לישבע וכו' עד למי משלם למי שהפקדון אצלו וכן הלכה. ומקשי' והא אין [אדם] מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם כלומר היאך יכול המפקיד להקנות כפילו למי שהפקדון בידו והא אפי' ר' מאיר דסבר אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם כי האי גוונא לא אמר.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones